

УДК: 377:618.2 (477.7)

Ольга Василівна Селятенко,
здобувач кафедри початкової освіти
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського,
вул. Нікольська, буд. 24, м. Миколаїв, Україна

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ АКУШЕРСЬКОЇ ОСВІТИ В ХЕРСОНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ НАПРИКІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТ.

У статті виявлено причинно-наслідкові зв'язки між умовами, що склалися на теренах Російської імперії в Херсонській губернії, та розвитком акушерської освіти наприкінці XIX – на початку XX ст. Серед об'єктивних передумов, що сприяли розвитку акушерської освіти в Херсонській губернії виділено суспільно-історичні, культурно-освітні та соціально-економічні.

Ключові слова: акушерська освіта, повивальна бабка, повитуха, Херсонська губернія

Реформування галузі охорони здоров'я, передбачаючи перехід «на прями виплати медичним закладам та приватно практикуючим лікарям за конкретні медичні послуги, надані пацієнтам за міжнародними медичними протоколами» [5], вимагає пошуків найбільш ефективних методологічних і ціннісно-гуманістичних засад освіти медиків усіх рівнів з метою піднесення рівня підготовленості та конкурентоспроможності кваліфікованого працівника охорони здоров'я. Водночас, як зазначено в Законі України «Про вищу освіту», інтеграція системи вищої освіти України у Європейській простір, а також в міжнародний освітній простір, можлива тільки «за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи» [7]. Це завдання висуває перед науковцями проблеми історико-педагогічного дослідження освітніх процесів II половини XIX – початку XX ст., зокрема акушерської освіти в Херсонській губернії, виокремлення її особливих рис з метою використання найбільш прогресивних аспектів у сучасному освітньому процесі підготовки кваліфікованих акушерських кадрів. Якість освітнього рівня пологових персоналу була і залишається актуальною до сьогодні, це питання повсякчас хвилювало світову спільноту, оскільки від рівня підготовки, зокрема акушерських кадрів напряму залежать не тільки якість надання допомоги під час пологів жінкам країни, а й рівень дитячої та жіночої смертності.

Питання розвитку освіти акушерських кадрів у Херсонській губернії наприкінці XIX – на початку XX ст. не були темою спеціального наукового дослідження, лише деякі науковці опосередковано в рамках своїх досліджень звертають увагу на певні аспекти освіти акушерок окресленого терміну часу. Так, історик О. А. Майстренко у своєму дослідженні «Роль Херсонського земства в медичному обслуговуванні населення у 1865 – 1917 р.р.» звертає увагу на намагання земців, які, розуміючи

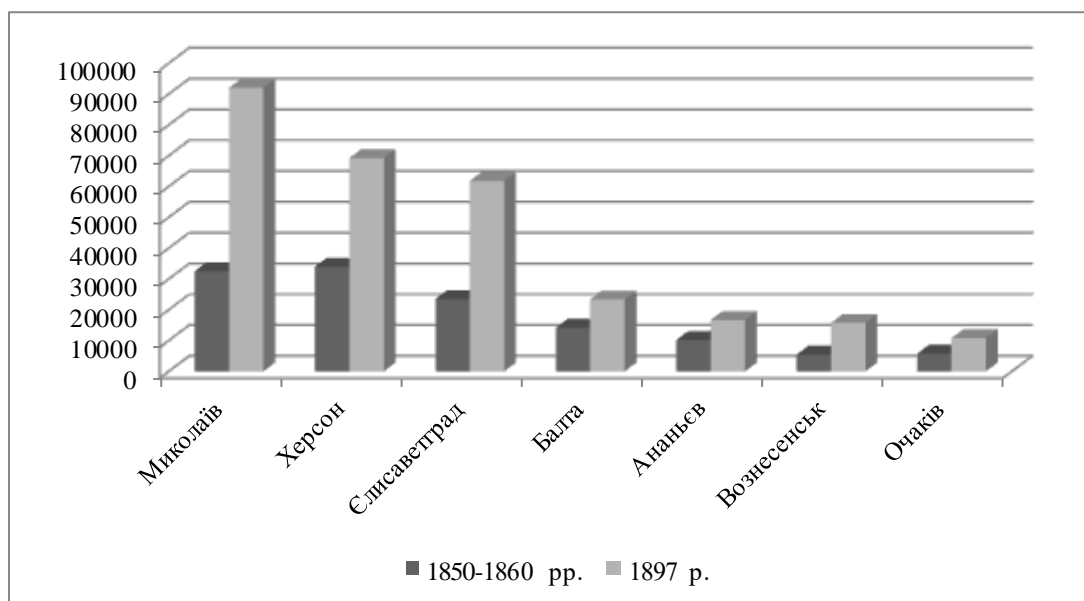
потреби та очікування місцевих жителів, прикладали зусилля щодо впорядкування питань підготовки кваліфікованого пологових персоналу Херсонської губернії. Основною джерельною базою статті стали архівні документи II половини XIX – початку XX ст. про стан медичного обслуговування населення, статті в пресі, звіти лікарів Херсонської губернії тощо.

Незважаючи на значний прогрес у розвитку та становленні акушерської освіти з другої половини XIX до початку XXI ст., слід відзначити недостатність наукового теоретичного та практичного підґрунтя в організації акушерської освіти, нехтування міжнародним та історичним досвідом підготовки пологових персоналу тощо. Це актуалізує необхідність здійснення історико-педагогічного аналізу обставин, що склалися в Херсонській губернії наприкінці XIX – на початку XX ст. та стали передумовами розвитку та становлення акушерської освіти в Херсонській губернії для урахування історичного регіонального досвіду в окресленому питанні.

Мета статті полягає у виявленні причинно-наслідкових зв'язків між умовами, що склалися на теренах Російської імперії, в Херсонській губернії та розвитком акушерської освіти в Херсонській губернії наприкінці XIX – на початку XX ст.

Серед об'єктивних передумов, що сприяли розвитку акушерської освіти в Херсонській губернії, виділено суспільно-історичні, культурно-освітні та соціально-економічні.

Відміна кріпосницького права, перехід від феодалних відносин до капіталістичних, стрімке промислове освоєння нових земель, поява нових робочих місць та способів заробітку, потреба у більшій кількості робочих сил стали каталізаторами для різкого збільшення населення Херсонської губернії, динаміка зростання кількості жителів деяких міст якої наприкінці XIX ст. представлена на Діаграмі 1 [6, с. 42].

Діаграма 1. Динаміка зростання кількості жителів деяких міст Херсонської губернії

Одночасно зі зростанням міського населення, збільшувалось і народонаселення сільських місцин, проте статистичні точні цифри кількості сільських жителів отримати було майже неможливо через певні специфічні умови їх проживання.

На той час на теренах Російської імперії і в Херсонській губернії, зокрема, «успішно» працювала в галузі допомоги жінкам під час пологів бабка-потитуха. Земським лікарем Херсонського повіту Херсонської губернії П. Ф. Кудрявцевим було зібрано та проаналізовано відомості про сільських повитух у Херсонському повіті та зроблені відповідні висновки. Засоби, що застосовувалися повитухами у своїй повивальній діяльності лікарем були розділені на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх віднесено прийоми, застосовувані повитухами для підтримання пологової діяльності, полегшення народження дитини, та інші дії із застосуванням підручних засобів, не завжди зрозумілі лікарям: теплі та гарячі ванни, розтирання, сухі компреси, гарячі пляшки зі знеболювальною метою. У дослідженні описано також народні засоби стимулювання пологів.

Такі неосвічені народні працівниці пологодомічної галузі, працюючи в суспільстві, що історично зазнавало кардинальних та стрімких змін, поступово втрачали свою привабливість для народу через невідповідність своїх знань, умінь та навичок вимогам часу та розвитку науки. Значного впливу на стан довіри народу до повитух завдала діяльність новостворених органів самоврядування на місцях – земств, до повноважень яких було віднесено освіту й медицину. На початку свого створення земські установи не проводили активної діяльності в цих напрямках, але згодом відіграли значущу історичну роль у справі розвитку акушерської освіти та становленні кваліфікованої медичної допомоги жінкам під час пологів.

Одночасно з суспільно-історичними змінами в Херсонській губернії відбувалися взаємозалежні зміни і в стані розвитку освіти та культури

населення, формуючи культурно-освітні передумови для розвитку акушерської освіти. Особливо великого внеску в розвитку народної освіти зробили земці. Просвітницька діяльність земств бере початок з 1865 р. і в перші роки відрізняється спостережувально-пасивною позицією херсонського земства по відношенню до освіти [12, с. 54].

Якщо проаналізувати стан освіти загалом у Херсонській губернії через відповідність кількості народних шкіл числу жителів у повітах, то відповідно цим даним в 1883 р. одна народна школа припадала в Херсонському повіті на 2618 осіб, в Одеському – на 1588 осіб, в Єлисаветградському – на 2469 осіб, в Ананьєвському – на 1979 осіб, в Олександрійському – на 2703 осіб, в Тираспільському – на 2204 особи, і в середньому одна школа припадала на 2352 особи [18], що здавалося дуже незначним проривом у народній освіті, але значно перевищувало показники I половини XIX ст. Якщо на середину XIX ст. на Миколаївщині налічувалося близько 15 шкіл, які давали тільки початкову освіту і охоплювали зовсім невелику частину дітей шкільного віку (зате шинків ще в 1825 році лише в Миколаєві, Ольвіополі і Очаківі офіційно значилось 62) [10, с. 18], то вже у 1900 р. у Миколаївському градоначальстві, що мало населення 85 383 особи, працювало: 3 гімназії, 1 реальна школа, 1 технічно-залізнична, 1 портово-ремісничка, 17 шкіл писемності (у місті й на міських хуторах), 12 церковно-парафіальних шкіл та шкіль писемності, казенно-єврейська 2-класна, приватні християнські школи, приватні єврейські. Всього 6 середніх та 80 початкових шкіл, включаючи в цю кількість карликові, найнікчемніші своїми розмірами приватні підготовчі дитячі школи, в яких навчалося від 15 до 120 чоловік [18, с. 3].

Низький рівень народної освіти, характерний для XVIII – початку XIX ст. підтримував довіру народу до некваліфікованого пологодомічного персоналу – повитух - жінкам з народу, ближчих і зрозумілиших народу, з традиційними способами та засобами

допомоги під час пологів. Але зі зростанням культурного та освітнього рівнів все більшої поваги у жителів Херсонської губернії завойовували підготовлені на науковій основі в спеціальних навчальних закладах медичні працівники, хоча цей процес проходив досить повільно, як і процес народної освіти.

Одночасно з прогресивними суспільно-історичними та культурно-освітніми змінами, соціально-економічне становище жителів Херсонської губернії залишалося на досить низькому рівні. Розглядаючи тільки окремих аспект – забезпеченість акушерським персоналом жителів Херсонської губернії, можемо констатувати такі факти: населення Одеси вже до 1867 р. становило 127 тисяч жителів [6, с. 41] за наявності тільки 20

підготовлених повитух, серед яких більшість (18) були вільно практикуючими [20], в штаті лікарні м. Миколаєва для цивільного населення, що не мала власного приміщення і розмішувалася в старих казармах та приватних будинках [10, с. 17], значилася тільки 1 акушерка [10, с. 76]. Кількість наявного дипломованого пологодомічного персоналу в Херсонській губернії до 80-х років XIX ст. залишалася незначною: за даними «Обзора Херсонской губернии за 1883 год» у всій губернії у зазначеному році нараховувалося (крім м. Одеси та Миколаєва та військового відомства) всього 15 акушерок [19, с. 35], а розподіл у повітах земського акушерського персоналу (станом на 1884 р.) до народонаселення виражалося у співвідношенні згідно табл. 1 [19, с. 36].

Таблиця 1

Розподіл у повітах земського акушерського персоналу до народонаселення (станом на 1884 р.)

<i>По повітах:</i>	<i>Одна акушерка на</i>
Єлисаветградському	131022 жителів
Одеському	49420 жителів
Олександрійському	-
Херсонському	14647 жителів
Тираспольському	36702 жителів
Ананьєвському	85180 жителів

До кінця XIX ст. ситуація з наданням допомоги під час пологів спеціально підготовленим персоналом значно не змінилася. Так, у Тираспольському повіті Херсонської губернії, що до 1899 р. займав площу в 6500 квадрат верст з населенням (з містами) біля 248 тис. душ [15, с. 1] акушерська допомога надавалася лікарями, фельдшеріями-акушерками та в рідких випадках фельдшерами. Фельдшеріці-акушерки знаходилися в 1899 р. лише у двох лікарських пунктах, а в кінці року була запрошена ще 3-я фельдшеріця-акушерка [15, с. 2]. Таким чином, була 1 акушерка на 82 000 жителів зазначеного повіту, що було набагато гіршим становищем, ніж у 1883 р. У доповіді санітарного лікаря Єлисаветградської дільниці Єлисаветградського повіту зазначається повна відсутність у 1896 р. акушерського персоналу на дільниці [9, с. 23] при площі дільниці у 825,7 кв. верст з числом поселень 85 та кількість сільського населення обох статей у 35 784 осіб [9, с. 2]. Вбачалася нагальна потреба в додатковій кількості пологодомічного персоналу, адже все ще основною помічницею жінок при пологах залишалася неосвічена повитуха.

Наприкінці XIX ст. з'являються спеціально підготовлені акушерки і дослідник стану пологодоміччя в Російській імперії Артемьев А.П. виділяє наявних на той час три категорії акушерського персоналу: а) неосвічені жінки, які займалися повиванням, - це так звані у простонародді – повитухи, бабусі; [1, с. 19]; б) сільські повивальні бабки, з курсу навчання яких було виключено викладання анатомії та фізіології людського тіла, догляду за хворими та пораненими та жіночих хвороб; [1, с. 21] в) міські повивальні бабки – категорія, що стала формуватися із

установленням повивальних інститутів [1, с. 23]. Але все ж населення зверталось до повивальних бабок досить рідко, оскільки звикло користуватися своїми повитухами, і у випадку нормальних пологів цілком задовольнялося ними. У випадку ж ненормальних пологів, патологічних, коли повитуха не в змозі була допомогти, і викликала бабка, остання теж виявлялася некорисною [2, с. 456].

Питанням організації акушерської допомоги сільському населенню переймалися і губернські з'їзди лікарів, адже недостатність цієї організації притягувало масу летальних наслідків, з одного боку, породіль та жінок, які шойно народили, а з іншого боку - новонароджених дітей, а також спостерігалось багато випадків післяпологових захворювань, нерідко з летальним наслідком [11, с. 1]. Основними причинами смертності породіль були: сепсис (пологова гарячка), розриви матки, еклампсія [3].

Про стан пологодоміччя наприкінці XIX ст. свідчать статті - листи до земства, що надходили до періодичних видань все частіше. В одному з таких листів лікар Отт [16] зазначає, що допомога під час пологів серед сільського населення до крайності недовершена, адже за статистикою до 98% всіх породіль народжують без всякої допомоги або знаходилися в руках неосвічених, самозваних «повитух» або «бабок». Водночас автором акцентується на кількості спеціально приуроченого для цієї мети персоналу в особі акушерок та фельдшеріць-акушерок, яка є краплею у морі, порівняно з широтою потреби. Однією із найголовніших причин такої нестачі персоналу автор визнає обмеженість у матеріальних засобах, адже утримання однієї акушерки та особливо акушерки-фельдшеріці коштувало відносно дорого

та вбачало нагальну потребу в якісній освіті існуючого акушерського персоналу, а також наголошує на вигоді для земств заснування при одній із лікарень, наприклад, губернській, при пологовому відділенні самостійних курсів повивального мистецтва [16, с. 837].

Хоча держава і була зацікавлена у належній підготовці повитух, для чого з середини XVIII ст. (1757 р.) в Москві та Петербурзі були засновані перші школи для підготовки дипломованих повитух, але внаслідок того, що викладання в них вели іноземці, в основному німці, на той час було підготовлено досить незначну кількість кваліфікованого пологопомічного персоналу. Уряд намагався поставити повивальну справу на наукову основу і з цією метою Циркуляром від 7 травня 1847 р. було законодавчо закріплене проведення іспиту для жінок, які забажають займатися повивальним мистецтвом, затверджені відповідні правила та перелік запитань до іспиту [17]. У статті 113 Лікарського Статуту (1857 р.) вказується на те, що повивальні бабки можуть при собі мати учениць, але допускати їх без себе до повивання не повинні, поки вони не отримають свідоцтва про своє мистецтво [17, с. 219]. У вигляді експерименту Херсонська губерньська управа прийняла рішення про призначення повітовим акушеркам додаткового утримання по 100 крб. на рік за підготовку хоча б однієї жінки з питань елементарного акушерства й віспощеплення. Однак це великої користі не дало [14, с. 105].

Циркуляром від 31 грудня 1866 р. Міністерство внутрішніх справ Медичного департаменту просило Голів губерній про устрій при лікарняних установах Приказів суспільного нагляду, пологових відділень та повивальних шкіл, при цьому, зобов'язуючись виплачувати грошову допомогу для підтримки справи, яка сприятиме «полегшенню положень породіль сільського населення через освіту повитух із середовища селянок» [17]. Земствам, з метою «оснащення» їх повивальними бабками, було дозволено відкривати повивальні школи, для них було в 1872 р. затверджено нормальний статут. Циркуляром Міністерства внутрішніх справ Медичного департаменту від 14 грудня 1872 р. затверджено загальні нормальні статuti та програму викладання для повивальних шкіл [17].

Загалом в Російській імперії на початок XX ст. (1902 р.), за даними Г. Рейна було всього 9000 повивальних бабок, з яких 6000 жили та працювали в містах, а 3000 – в сільських місцевостях. Обсяг стаціонарної акушерської допомоги досягав у містах 2-4 %, а в сільській місцевості приблизно 1,5 %. Біля 95 % жінок народжували без медичної допомоги. Рівень материнської та дитячої смертності був надзвичайно високим; щорічно від ускладнених пологів гинуло біля 30 тис. жінок, а з кожної тисячі новонароджених біля 270 вмирало протягом першого року життя [4, с. 957]. Зміни у кількості акушерського персоналу в повітах Херсонської губернії на початок XX ст. (станом на 1905 р.) [8, с. 10] у порівнянні з даними II половини XIX ст. (станом на 1884 р.) [19, с. 36] відображено в табл. 2.

Таблиця 2

Динаміка змін кількості акушерського персоналу до населення повітів Херсонської губернії

Назва повіту	1 акушерка (акушерка-фельдшерця) приходилася на (тис. населення)	
	1884 р.	1905 р.
Олександрівський	-	45,0
Ананьєвський	85,2	13,7
Єлисаветградський	131,0	31,3
Херсонський	14,7	21,7
Тираспольський	36,7	-*
Одеський	49,4	28,5

* - данні по Тираспольському повіту за 1905 р. відсутні.

Потреба у кваліфікованому медичному персоналі в Херсонській губернії була очевидною, раніше створені державні навчальні заклади акушерської освіти не виконували свого призначення, виникла нагальна вимога у підготовці власного акушерського персоналу та відкритті відповідних навчальних закладів освіти в Херсонській губернії.

Дії уряду, земців, губерньських управ, народних діячів, лікарів Херсонської губернії сприяли певним позитивним наслідкам, коли стали відкриватися повивальні інститути, повивальні школи, курси повитух, з'явилася така професія, як фельдшерця-акушерка, довіра населення, зокрема сільського, до підготовлених медичних працівників підсилювалася і відповідно збільшувалася кількість освіченого пологопомічного персоналу.

Висновки: проаналізовані суспільно-історичні, культурно-освітні та соціально-економічні обставини, що склалися в Херсонській губернії наприкінці XIX – на початку XX ст. зумовили розвиток мережі навчальних закладів для підготовки кваліфікованого акушерського персоналу. З'ясовано, що зростання населення та піднесення освітнього рівня жителів Херсонської губернії збільшувало недовіру до неосвічених повитух, які здавна надавали допомогу жінкам під час пологів, і водночас розвиток земської медицини та просвітницька діяльність земців на селі та поступове піднесення авторитету лікувальних та пологопомічних закладів у містах зміцнювали повагу до медиків. Це сприяло зростанню кількості звернень до освіченого медичного персоналу для проведення пологів, але, водночас з цим, лікувальні

установи Херсонської губернії виявлялися не укомплектованими в достатній кількості полоогопомічним персоналом, не відповідали потребам населення. Такі суперечності вмявили нагальну потребу у збільшенні кількості акушерського персоналу, підготовленого спеціалізованими навчальними закладами, що і стало об'єктивною причиною для відкриття власної

мережі навчальних закладів для підготовки акушерського персоналу.

Окреслена проблема вимагає подальшого дослідження у напрямку систематизації акушерських навчальних закладів у Херсонській губернії та аналізу змісту навчально-виховного процесу в них з метою виділення позитивних та негативних складників для урахування їх у сучасних умовах підготовки акушерського персоналу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Артемьев А. П. Краткий исторический очерк развития «бабичьего» дела в России и проект мероприятий к его упорядочению / А. П. Артемьев. - [Б.м. : б.и.], [конец XIX – начало XX в.?]. – 49 с.
2. Архангельская А. Г. К истории развития родовспоможения в земских губерниях / А. Г. Архангельская // Журнал акушерства и женских болезней. – СПб, 1898. – Том XII, апрель. - С. 453-469
3. Большая медицинская энциклопедия : в 36 т. / Гл. редактор А. Н. Бакулев. - Изд. 2-е. - М. : Сов. энцикл., 1956 - 1964
- Т. 28 : Ревматизм-Румыния. - 1962. – 1248 стлб. с илл.; 11 л. илл.
4. Большая медицинская энциклопедия: в 30 т. / АМН СССР; гл. ред. Б. В. Петровский. – 3-е изд. – М. : Сов. энцикл., 1974 – 1989 Т. 22 : Растворители – Сахаров. – 1984 – 544 с. с ил., 9 л. ил.
5. Відкрита відповідь в.о. міністра охорони здоров'я доктора Уляни Супрун народному депутату України Валерію Дубілю [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сторінки : https://lb.ua/blog/ulyana_suprun/365112_vidkrita_vidpovid_vo_ministra.html.
6. Загоруйко В. По страницам истории Одессы и Одесщины / В. Загоруйко. – Одесса : Одесское областное издательство, 1960. – 150 с.
7. Про вищу освіту : Закон України за станом на 20 грудня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
8. Земская медицина и заболеваемость населения Александрийского уезда Херсонской губернии в 1905 году / Составил земский санитарный врач А. Л. Смидович. – Александрия: Типография Ф.Х. Райхельсона, 1907. – 202 с.
9. Земская медицина и санитарное состояние Елисаветградского уезда Херсонской губернии за 1897 год: Медико-санитарный обзор / Составлен земским санитарным врачом Хижняковым В. В. – Елисаветград: Паровая Лито-Типография М. А. Гольденберга, 1898. –118 с.
10. Історія міст і сіл Української РСР : в 26 т. / Голов. ред. колегія: Тронько П. Т. (голова) [та інші]. – К. : Голов. ред. Укр. Рад. Енциклопедії АН УРСР, 1968 - 1972
- Т. : Миколаївська область. / Ред. кол. : Васильев В. О. (голова) [та інші]. – 1971. – 771 с.
11. Кудрявцев П. Ф. Акушерская помощь в Херсонском уезде в 1895 году / П. Ф. Кудрявцев. – Херсон : Типография О. Д. Ходушиной, [1896?] – 22 с.
12. Кузовова Н. М. Просвітницька діяльність земств Херсонської губернії (60-ті роки XIX – початок XX століття) [Текст]: дисерт. канд іст. наук : 07.00.01 : затв. 29.05.2008 / Кузовова Наталя Миколаївна; Херсонський державний університет. – Херсон, 2007. – 220 с. - Бібліогр. : с. 181-213.
13. Лихтенштедт И. Р. О причинах большой смертности детей на первом году жизни и мерах ее отвращению / И. Р. Лихтенштедт. – СПб : Типография И. Глазунова и К⁰, 1840. – 188 с.
14. Майстренко О. А. Роль Херсонського земства в медичному обслуговуванні населення у 1865 – 1917 р.р. [Текст] : дисерт. канд іст. наук : 07.00.01 : Затв. 15.08.2007 / Майстренко Ольга Анатоліївна. – К., 2006. – 226 с. – Бібліогр. : с. 178-205.
15. Обзор состояния земской медицины и заболеваемости населения Тираспольского уезда, Херсонской губернии в 1899 году / Составлен земским санитарным врачом К. Н. Спевачевским. – Тирасполь : Типография С. П. Тимченко, 1900. – 59 с.
16. Отт Д. Письмо в редакцию / Д. Отт // Врач. – 1898. - № 28.– С. 837-838
17. Свод узаконений и распоряжений правительства по врачебной и санитарной части в империи. – СПб : Издание медицинского департамента, 1895-1896. – Выпуск I. – 402 с., с прил.
18. Стрельський В. Освіта в старому і новому Миколаєві / В. Стрельський // Шлях індустріалізації. – 1936. - № 4591, 22 травня. - С. 3
19. Центральний державний історичний архів (м.Київ) : Ф. 442. Оп. 537. Спр. 150. Арк. 23. [об.] [Обзор Херсонской губернии за 1883 год].
20. Центральний державний історичний архів (м.Київ) : КМФ-11. Оп. 1. Спр. 15. [Отчет Одесского градоначальника за 1862 год]
21. Шмидт А. И. Материалы для географии и статистики России / А. И. Шмидт. - Херсонская губерния. Часть 1. – СПб : Военная типография, 1863. – 611 с. - Режим доступу до книги : <https://books.google.com.ua>

Ольга Васильевна Селятенко,
соискатель кафедры начального образования,
Николаевский национальный университет имени В. А. Сухомлинского,
ул. Никольская, д. 24, г. Николаев, Украина

ПРЕДПОСЫЛКИ РАЗВИТИЯ АКУШЕРСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ХЕРСОНСКОЙ ГУБЕРНИИ В КОНЦЕ XIX - НАЧАЛЕ XX В.

Реформирование всех структур здравоохранения ставит перед учеными проблемы историко-педагогического исследования медицинского образования второй половины XIX - начала XX в., в частности акушерского образования в Херсонской губернии, выделение его особых черт с целью использования наиболее прогрессивных аспектов в современном процессе подготовки квалифицированных акушерских кадров. Цель статьи заключается в установлении причинно-следственных связей между условиями, сложившимися на территории Российской империи, в Херсонской губернии в частности, и развитием акушерского образования в конце XIX - начале XX в.

Среди объективных предпосылок, способствовавших развитию акушерского образования в Херсонской губернии автором выделены сложившиеся общественно-исторические, культурно-образовательные и социально-экономические объективные условия.

К общественно-историческим предпосылкам отнесены отмена крепостного права, переход от феодальных отношений к капиталистическим, стремительное промышленное освоение новых земель, появление новых рабочих мест и способов заработка, потребность в большем количестве рабочих сил. Означенные события становились катализаторами резкого увеличения населения Херсонской губернии, как в городах, так и в сельской местности. Культурно-образовательные предпосылки представлены изменениями в уровне образования и культуры населения. Означенный исторический период характеризуется увеличением количества образовательных учреждений как для детей, так и для взрослых, повышением общего уровня образованности населения в целом, и женщин в частности. Одновременно с прогрессивными общественно-историческими и культурно-образовательными изменениями, социально-экономическое положение жителей Херсонской губернии оставалось на достаточно низком уровне. Социально-экономические предпосылки проанализированы на уровне обеспеченности населения Херсонской губернии в области родовспоможения. Автором выявлена полная необеспеченность подготовленным акушерским персоналом сельских жителей и катастрофическая нехватка акушерок в лечебных учреждениях городов с одной стороны, и «успешная» трудовая деятельность в области помощи женщинам во время родов невежественных народных работниц (бабок-повитух) с другой стороны. Из-за несоответствия знаний, умений и навыков требованиям времени и развития науки помощь бабки постепенно теряла свою привлекательность для народа - выдвигались требования в подготовке специальными учебными заведениями нового контингента родовспомогательного персонала. Выявленные условия и стали предпосылками для развития акушерского образования в Херсонской губернии.

Ключевые слова: акушерское образование, повивальная бабка, повитуха, Херсонская губерния

Olga Seliatenko,
Ph.D. candidate of the Department of Primary Education,
Mykolaiv National University named after V. O. Sukhomlynsky,
24 Mykolaivska Str., Mykolaiv, Ukraine

PREREQUISITES FOR THE DEVELOPMENT OF OBSTETRIC EDUCATION IN THE KHERSON PROVINCE AT THE END OF THE XIXTH – BEGINNING OF THE XXTH CENTURIES

Reforming all healthcare structures poses a problem for historians in pedagogical research of medical education in the second half of the 19th and early 20th centuries, in particular obstetric education in Kherson province, highlighting its special features in order to use the most progressive aspects in the modern process of training skilled obstetric staff. The purpose of the article is to establish the cause and effect relationship between the conditions prevailing on the territory of the Russian Empire, in Kherson province in particular, as well as the development of obstetric education in the late XIX – early XX century.

Among the objective prerequisites that contributed to the development of obstetrical education in Kherson province, the author singled out the existing socio-historical, cultural, educational and socio-economic objective conditions.

The socio-historical prerequisites include the abolition of serfdom, the transition from feudal relations to capitalist, the rapid industrial development of new lands, the emergence of new jobs and ways of earning, the need for more labour. These events became the catalysts for a sharp increase in the population of the Kherson province, both in cities and in rural areas. Cultural and educational prerequisites are represented by changes in the level of education and culture of the population. The marked historical period is characterized by an increase in the number of educational institutions for both children and adults, an increase in the general level of education of the population in general, and women in particular. Simultaneously with progressive socio-historical and cultural-educational changes, the socio-economic situation of the inhabitants of the Kherson province remained at a rather

low level. The socio-economic prerequisites are analyzed at the level of provision of the Kherson province population in the field of obstetrics. The author revealed a complete lack of availability of trained rural obstetric staff and a catastrophic shortage of midwives in medical institutions of cities on the one hand, and a "successful" work activity in the field of assisting women during the birth of ignorant folk female workers (midwives) on the other hand. Because of the discrepancy between knowledge, skills and skills of the time requirements and the development of science, the assistance of the doula gradually lost its appeal to the people – demands were put forward in the training of new contingent of obstetrical personnel by special educational institutions. The revealed conditions became preconditions for the development of obstetric education in the Kherson province.

Key words: obstetric education, midwife, doula, Kherson province

Подано до редакції: 1.12.2017 р.

Рекомендовано до друку: 14.12.2017 р.

Рецензент: д.пед.н., професор А. М. Богуш
